

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XII. V Ljubljani v saboto 11. marca 1854.

List 20.

Kmetijski pomenki

v občnem zboru štajarske km. družbe v Gradcu.

Visoko čislana sestra krajskega kmetijskega društva, štajarska družba, je imela 14. p. m. svoj veliki zbor pod predsedništvom presvitlega nadvojvoda Joana. Pomenkovala se je o mnogih zadevah kmetijstva, iz katerih povzamemo važniši reči.

Družbe tajnik gosp. prof. dr. Hlubek je v imenu odbora na znanje dal, da bojo podružnice tudi prihodnje leto dobivale kmetijskega orodja, kakor plugov, bran itd. brez plačila; mašine za setev in mlatvo se ne morejo zastonj dajati, ker so predrage; posojevale za poskušnjo se pa bojo, toda z vsako tako mašino bo po deželi hodil vajen učenec kmetijstva, da bo ljudem razkazoval, kako naj se rabijo, ker je le preveč znano, da naj boljši orodje se zametuje, ker ljudje ne vejo: kako ga v roke jemati in rabiti. Pač resnična beseda! Nevednost in svojeglavna terna ste zares dva naj večja zadržka kmetijskega napredka. Dalje je bilo še rečeno, da lušivnica koruze (Mais-entkörnungsmaschine) in Vonirjeva škoporeznica (Vonihr'sche Häckselmaschine *) se ne bote več za poskušnjo zastonj dajale, ker te dve mašini ste že tako poterjene, da lušivnic je že 400, škoporeznic pa 200 po deželi razširjenih, — ni tedaj treba skušene in poterjene reči še le skušati: ali je dobra ali ne.

Gosp. R. Knabel je govoril od čbeloreje in naznanjal, kaj da je kmetijska družba delala za povzdigo čbelarstva. Podružnice so bile naprosene, odboru razodeti zadržke čbelarstva na štajarskem, in nasvetovati pomočke za povzdigo.

Poslanci nekterih podružnic so povedali, da povzdiga čbelarstva je težavna reč, ker dokaj kmetov še noče števila svojih panjev povedati za to, ker se bojé, da bi se jim po tem nov davek ne nakladal; tako prestrašeni so kmetje zavolj davkov. Poslanci so obljubili to krivo misel, da bi se kadaj davek na panjove nakladal, ljudem razjasniti in iz glave spraviti.

Drugi poslanci so zagotovljali, da to čbelarstvu nič ni škodovalo, da se ne podarujejo več premije za čbele, in če je šla čbeloreja nekoliko rakovo pot, je vreme preteklih 5 let tega edino krivo bilo.

Poslanec podružnice Radgonske gosp. Spicej je rekel, da se tu in tam kak prenapet miloserčnež oglašuje, ki svari ljudi: ne morite čbel! Nek drug poslanec je nasvetoval: naj bi se s podobami razjasnjena čbelarska pratika otrokom v ljudskih šolah darovala; ta nasvet je bil poterjen ter se bo omenjena pratika v razširjenje dobrih čbelarskih nauk po podružnicah delila.

*) Vonihr je mojster v Gradcu, ki nareja mnogotere kmetijske orodja.

Ko je več gosp. poslancov govorilo o tem: kako naj se dobri panjovi napravljajo, je povzel gosp. dr. Hlubek besedo in rekel: „Gospodje moji! napravljajmo za goveda, ovce in drugo živino domačo naj lepši in naj boljši hleve, snažimo jih in živino, kar naj bolj moremo — ali edino to bo vse zastonj, ako živini ne dajemo dosto in tečne klaje. Kdor hoče s pridom čbelariti, mora pred vsem poskerbeti čbelam dobro in dovelj paše. To je pervo. Spomladi imajo bčelice naše dovelj paše na resici, verbi, lešah itd., na vertih in senožetih, — ali ko so ocvetele te rastline, ne najde pridna živalica noter do ajde — tedaj od srede rožnika noter do začetka velicega serpana — nikjer dostojne paše; lotiti se tedaj mora svojega pridelka, delječ okoli letati, in po viharjih, dežju, toči itd. pod zlo iti. Ni tedaj čuda, da gré čbelarstvo rakovo pot. Skerbimo tedaj za pašo čbelam poleti: sadimo lipe, visoke germovja kozlovega ternja (Bocksborn) in svilno rožo (syrische Seidenpflanze), sejmo veliko deteljo (Melilothenklee), belo deteljo in mak“.

„Smo skerbili za dostojno pašo, bomo kmali tudi našli za nje naj bolje stanovanje, da le ni premerzlo ali presoparno in premembi gorkote preveč podverženo. Če ne vozimo čbel na paše, bojo slamanati panjovi naj bolji; če jih prepeljujemo delječ na pašo, kakor na Krajskem in Koroškem, so po stoletnih skušnjah iz desk narejeni panjovi naj bolji. Krajski kmet ne tuhta več, kakošni panjovi so naj bolji, in čbelice mu donasajo naj boljši in naj čistejši med. Kjer se veliko tuhta in modruje zavolj panjev, tam je čbelarstvo le igrača. — Nespametna se mi zdí — pravi gosp. dohtar na dalje — govoric tistih ljudi, ktere serce boli, ako slišijo, da čbelarji čbele morijo. Kako je to, da se še nihče ni oglašil, da tudi židnih červov (kokonov) bi ne morili! Kakor se ljudstva pomladijo, se morajo pomladiti tudi čbele; kdor v ohranjenju starih panjev išče prednosti čbelarstva, se bo za ušesi praskal ogledovaje mošnico svojo.“

To so pač resnične besede. Miloserčnost ne more tako deleč segati, da bi ne klali volov, ali da bi imeli piščeta le za ogled. Gospod Leitner je dostavil temu še, da bodeča borga (Borretsch) je kaj dobra poletna paša za čbele; rastlina ta cvete neprenehoma, in ako se nekoliko pognoji z dobro gojzdno parstjo, se celò več odpraviti ne da.

(Dalje sledí.)

Premišljevanje

narave in previdnosti božje v nji.

Poslovenil Mihael Verne.

Pogled na zvezdato nebo.

Ponočno nebo nam odpre krasni razgled čudežev tolikšnih, da vsak misleč ogledovavec ostermi nad njimi. Zakaj pa je tako malo ljudi, ki zvezdato nebo pazljivo

ogledujejo? Rad verujem, da je večidel le nevednost tega kriva. Zakaj nemogoče je, da bi občudovanje tega veličanstva božjega ne prevzelo slehernega človeka, čigar serce ni oterpelo za vse, kar je krasnega na svetu. Serce pa vsakemu z občudenjem veličanstva tega na nebesu napolniti, ni družega treba, ko le imenovati nezmerne svete, ki se širijo po oboku visokem.

V osredju sveta ima svoj prestol sonce, ki je milijonkrat večje, ko naša zemlja, in čez devetnajst milijonov milj dalje od nje. Pri vsi ti čudoviti daljnosti zamore vendar kar veliko čez našo zemljo.

Okrog sonca se verti množina svetov, ki se jim planeti pravi: temne krogle so, ki premikovaje se okoli sonca svetlobo in toploto in znabiti svoje notranje gibanje in sončnih izlтков dobivajo. Saturn, Jupiter, Mart, Zemlja, Venera, Merkur, Vesta, Junona, Cerera, Palada, Uran — to so imena poglavnih planetov. Merkur je soncu narbližej, in zato zvezdoznancem večidel časa nevidljiv. Ker je sedemnajstkrat manjši, ko naša zemlja, ne kinči neba nič kaj posebno. Za njim pride Venera, ki jo sedaj danico, sedaj pa večernico imenujemo. Ta planet je ena nar lepših zvezd na nebu, naj izhaja že pred soncom, ali naj mu sledi. Nar čudovitiše je, da je saj še enkrat tolika, ko naša zemlja, in okoli trinajst milijonov milj dalje od sonca. Za njo pride naša zemlja, okrog ktere se luna, ko nje soplanet verti. Mart, četrty planet, je svet sedemkrat manjši, ko naša zemlja, in trideset milijonov milj dalje od sonca. Pasast Jupiter se kaže na zvezdatem nebu zmiram v posebni krasnosti. Njegova velikost, kakor se namreč očem kaže, preseže vse premičnice. Veneri, ko o polni svetlobi blišči, je skoraj enak, samo da njegova svetloba ni tako živa ko svetloba krasne Venere. Kako majhna je zemlja v primeri z Jupiterjem! Osem tisuč naših zemelj bi bilo treba, da bi se krogla njegovi enaki velikosti napravila. Saturn je sto in osemdeset milijonov milj dalje od sonca. Njegovo obsežje je tri tisuč, tri sto in pet in sedemdesetkrat več, ko obsežje naše zemlje. Še dalje od sonca (382 milijonov milj dalje) je Uran.

Al sonce z vsimi velikimi in manjšimi planeti, ki ga spremljajo, je le prav majhen del vesoljnega sveta. Vsaka zvezdica, ki je na videz komaj tolika, kakor demant v kakšnem perstanu, je v resnici velik svet, ki je v krasnosti in velikosti soncu enak. Vsaka nepremična zvezda — stalnica — pa ni le svet, temuč središče krasne sostave, ktere drugi sveti obdajajo. — Tako je treba te zvezde premišljevati, ki v merzlih zimskih nočeh nad nami migljajo. Od planetov se razločijo po svoji živi svetlobi in s tem, da na nebu vedno v enem kraju stojé. Po svoji velikosti, kakoršna se očem kaže, se delé zvezde perve do šeste velikosti in še dalje. V šest prvih razredov se šteje okolj tri tisuč zvezd. Dasiravno pa se je njih število nekako določilo, je vendar gotovo, da jih ni sošteti. Že množica raztrošenih zvezd, ki jih nar bistrejše oko komaj najde, dela, da se zastonj trudi, kdor jih sošteti hoče. Daljnogledi odprejo res obširniši razgled v stvarstvo, ker se je ž njih pomočjo milion in milion zvezd znajdlo; al nespametna prevzetnost bi bila, ko bi človek meje sveta po meji, čez ktero njegov daljnogled ne seže, določiti hotel. Če veliko daljnost stalnič od naše zemlje prevdarimo, bomo nov uzrok našli, velikost stvarstva občudovati. Že same oči nam kažejo, da nepremične zvezde morajo dalje od nas biti ko planeti. Da se nam pa le ko majhne, komaj zapazljive pičice kažejo — to pride od njih daljnosti. In ta daljnost se v resnici ne dá zmeriti, ker bi krogla, ki se iz topa izstrelí, komaj v šestkrat sto tisuč letih do narbližnjše nepremičnice dospela, ko bi tudi mogoče bilo, da bi z vedno enako hitrostjo naprej letela. — Kaj so sedaj stalnice? Njih strašna daljnost in njih živa svet-

loba nam pové, kaj so. Sonca so, ki svoje lastno svetlobo iz svoje daljnosti k nam pošiljajo, in ne ptuje: sonca, ki jih je stvarnik na milione po nezmernim prostoru posadil, in kterih vsako ima okrog sebe lastne zemlje ali svete, za ktere je stvarjeno.

Al vse, kar smo tu opomnili, naj si bo čudovito kolikor hoče, nas pelje komaj do nar bližnjše meje del božjih. Ko bi se mogli čez luno povzdigniti in se planetom približati; ko bi mogli do nar visokejše zvezde zleteti, bi našli razširjene nove neba, nove sonca, nove zvezde, nove — in znabiti žlahnejše svete. Pa tudi tu bi ne bilo še konca vlasti vsigamogočnega Stvarnika, temuč z zavzetjem bi vidili, da smo še le do roba vesoljnega sveta prišli. Že to malo pa, kar o teh delih božjih vémo, je dovolj, nas k spoznanju peljati neskončne modrosti, mogočnosti in dobrotljivosti našega Stvarnika.

Stoj tedaj, prijatelj, in premišljuj, kako velik gospod mora tisti biti, ki je stvaril vse te nezmerne svete! ki njih tek vlada, in jih s svojo mogočno roko ohranjuje! In kaj je ta gruča naše zemlje z vsimi svojimi krasnostmi proti kinču neba? Ko bi se tudi vničila, bi se bolj ne pogrešala, ko zerno peska na morskem bregu. Kaj so dežele našega sveta proti unim svetom? Nič družega ko lahek prah, ki po zraku ferflja ali v sončnih žarkih igra.

O Noriku in Noreji.

Spisal Davorin Terstenjak.

Drugi članek.

Zgodovinski pregled.

(Dalje.)

Slaveni pa so se v starem času tudi veleli *Anti* ¹⁾ in *Spori* ²⁾. Kdo nam razloži pomen teh imen? Jaz razlaganje imena *Ant* iščem v sanskritskem glagolu *an*, *leben*, *bewegen*, *anas*, *anilas*, *Hauch* po *Eichhoffu* ³⁾, po *Boppu* ⁴⁾ *spirare*, in sicer pomeni *an* pihati v ogenj, zato se *Agni*, bog ognja, tudi velí *Anala*.

Ravno ta pomen ima sanskritki glagol *spar* ⁵⁾, *leben*, *spartan*, *Hauch*, *athmen* (slovenski *sparno*, *dumpfig*, *schwüll*), tedaj bi *Ant* in *Spar*, *Spor*, bila sinonimna poznamljenja. Vse tri imena *Ant*, *Vind* in *Spor* ⁶⁾ najdem kot lastne na rimskih noriških kamnih: znamenje in dokaz, da so bile starim Slovenom tudi znane, in da so se nektere betve starih Slavenov tudi zvale po domačem *Vindi* (primeri: *Vendones* kraj *Vindobone*, in *Vindi* kraj baltiškega morja, in *Vindeličani* kraj *Leha*). Te betve so nar bližnje bile *Nemcem* in *Keltom*, zato so tedaj ti narodi vso slavensko pleme imenovali *Vinden*, *Wenden*, kakor na opak Slavenov *Vindeličanov* nar bližnji nemški sosedje *Nemetes* so dali povod za imenovanje vsega nemškega plemena pod izrazom *Nemci*.

Ženska polovica boga *Agni* pa se je velela *Svaha* ⁷⁾. Od te besede pravi *Bopp*: „*Svaha* *vox indeclinabilis*, *quam pronuntiant illi, qui Diis dona offerunt* ⁸⁾“, in dá veljati, da obstoji zavez imena *Svaha* z imenom *Svaha*, boginje ognja. Iz *Svaha* ⁹⁾ je postalo slavensko *Slava*, ker severnoslavenski *l* sprehaja v *vin*diški *v*, primeri: *dekla* in *dečva*, *peršla* in *peršva*, *želod* in *ževod* itd. Prelaz glasnika *h* v glasnik *v* smo že vidili v imenih *Hindu* in *Vind*, in ta glasnik še današnji dan v serbskem narečju sprehaja v glasnik *v*, kakor smo gori že dosti prikladov navedli.

¹⁾ *Jornandes* poglav. 23. — ²⁾ *Procop. Bell. Got. knj. IV. pogl. 4.* — ³⁾ *Eichhoff* 196. — ⁴⁾ *Bopp Gloss. str. 7.* —

⁵⁾ *Eichhoff* 240. — ⁶⁾ *Muhar Gesch. d. Stei. I. na več mestih.* — ⁷⁾ *Paullin System. Brahm. (Romae 1791) str. 9.*

Asiatic. Research. str. 401. Wiese Indien I. str. 225. —

⁸⁾ *Bopp Gloss. Sansc. sub voce Svaha str. 199. Slav. Bohyn. str. 28.* — ⁹⁾ Da sanskritski glasnik *v* v slavščini